

Hotărârea CNCD privitoare la prezența icoanelor în școlile publice

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATerea DISCRIMINĂRII

HOTĂRÂREA din 21 noiembrie 2006

COLEGIUL DIRECTOR

Președinte: Csaba Ferenc ASZTALOS
Membru: Dezideriu GERGELY
Membru: Gheorghe IONIȚĂ
Membru: Corina Nicoleta MACOVEANU
Membru: AnaMaria PANFILE
Membru: Roxana Paula TRUINEA
Membru: Ana Monica VASILE

Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, întrunit în data de 21.11.2006, a dezbătut petiția nr. P/4106/14.08.2006, constituită în Dosarul nr. 313/2006, formulată de *Emil Moise*, de cetățenie română, cu domiciliul stabil în municipiul Buzău, având ca obiect presupuse fapte de discriminare constând în afișarea simbolurilor religioase în sediul Liceului de artă „Margareta Sterian” din Buzău, liceu în care învață Teodora Moise, fetița petentului. Petentul solicită:

- anularea situației discriminatorii create prin prezența simbolurilor religioase în sediul Liceului de artă „Margareta Sterian” din Buzău;
- retragerea simbolurilor religioase din instituțiile de învățământ public din România, cu excepția orelor de religie;
- admiterea prezenței simbolurilor religioase doar în cadrul orelor facultative de Religie.

În fapt, petentul sesizează Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării asupra faptului că afișarea simbolurilor religioase pe pereții unităților publice de învățământ „constituie discriminare împotriva persoanelor agnostice sau de altă confesiune decât aceea căreia îi aparțin simbolurile religioase și astfel se generează o atmosferă ostilă și degradantă, afectând dreptul la demnitatea personală al tuturor copiilor (și implicit dreptul la educație) și procesul de formare a personalității umane autonome și creative”. De asemenea, petentul susține că prin această situație unitățile de învățământ public își asumă transmiterea valorilor de inferiorizare a femeilor practicate de religia în cauză.

Colegiul Director a procedat la îndeplinirea obligațiilor de citare a părților, conform art. 19⁵ alin. (4) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Audierea părților a avut loc pe data de 14.11.2006.

Liceul de Artă „Margareta Sterian” din Buzău prin adresa înregistrată sub nr. 5814 din 8.11.2006 arată că în cadrul secției arte vizuale a Liceului există trei

specializări: artă monumentală, textile și sculptură. La sfârșitul celor patru ani de studiu absolvenții acestor specializări execută lucrări de diplomă în cadrul examenului de Atestare a competențelor profesionale.

La secția de artă vizuală, specializarea artă monumentală, există și lucrări de diplomă inspirate din imagini religioase. La final de ciclu, elevii sunt obligați să susțină aceste proiecte de diplomă în timp ce se află expuse.

Secretariatul de Stat pentru Culte prin adresa înregistrată sub nr. 5254 din 10.10.2006 arată că *„există în toate statele lumii o simbolistică ce își are originile în istoria respectivului stat sau popor, la care nu s-a renunțat nici în perioada contemporană, neconsiderându-se că intră în conflict cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Astfel, în însemnele oficiale ale unor state precum Danemarca, Suedia, Marea Britanie, Grecia etc. crucea ocupă un loc central, fiind prezentată inclusiv pe drapelul de stat. Și stema României are reprezentat vulturul cu crucea în cioc, iar imnul național, ce constituie un simbol pentru mai multe momente de așteptare națională a poporului, inclusiv Revoluția din decembrie 1989, vorbește de «preoți cu crucea în frunte, căci oastea e creștină». Aceasta nu constituie o atitudine de opoziție față de anumite culte, ci doar elemente cu caracter cultural și istoric ce alcătuiesc identitatea poporului român, raportându-se nu numai la prezentul acestuia, ci și la trecut”*.

Secretariatul de Stat pentru Culte invocă soluția dată de Consiliul de Stat din Italia (Hotărârea nr. 556 din 15 februarie 2006), în care s-a statuat că prezența crucifixelor în școlile publice nu constituie o discriminare față de non-creștini, ci simbolizează în primul rând o tradiție culturală și națională.

Ministerul Educației și Cercetării, prin adresa nr. 10473/F/14.11.2006 arată că nici un document elaborat la nivelul ministerului nu impune prezența icoanelor sau a altor însemne religioase în sălile de curs din școli.

În același timp, la nivel național, actuala legislație în vigoare nu face nicio referire cu privire la prezența sau absența icoanelor sau altor însemne religioase, în spații, locuri sau incinte de utilitate publică, în general, și în incinta unităților școlare, în particular.

Ministerul precizează că *„icoanele sau alte însemne religioase nu se regăsesc în toate sălile de curs, decizia prezenței acestora fiind luată de fiecare comunitate educațională formată din profesorii, elevii și părinții aparținând diferitelor religii sau culte din România și nu prin impunerea vreunei decizii de ordin administrativ”*.

Inspectoratul Școlar Județean Buzău depune la dosar Decizia nr. 1917 din 20 iulie 2006 a Curții de Apel Ploiești, prin care se respinge cererea petentului de a constata fapta de discriminare săvârșită prin afișarea simbolurilor religioase în incinta Liceului de Artă „Margareta Sterian” din Buzău. I.S.J. Buzău arată că simbolurile religioase sunt expuse în școlile publice la inițiativa elevilor și copiilor, iar prezența lor nu constituie o discriminare.

Parlamentul României, Camera Deputaților, Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale, prin adresa nr. 6085/21.11.2006, arată că *„situația de discriminare la care face referire petiționarul nu se justifică, având în vedere că decizia de a pune simbolurile religioase în școli este luată de conducerea instituției, dar cu acordul consiliilor profesionale și ale părinților”*.

Centrul de Resurse Juridice, organizație nonguvernamentală, non-profit, a depus un *amicus curiae*, prin care se arată că prezența simbolurilor religioase în școală reprezintă o încălcare a dreptului la libertate de religie și conștiință, deoarece toți părinții și elevii, în mod egal, sunt îndreptățiți să le fie respectată libertatea de religie și conștiință, nu doar cei care sunt creștini.

În drept, Colegiul Director analizează petiția sub aspectul art. 1 alin. (1) și (2) lit. d(vii) și lit. e(v), art. 2 alin. (1) din O.G. nr. 137/2000, raportat la dreptul la învățământ, accesul la cultură și libertatea de conștiință și religie.

Față de primul capăt de cerere, Colegiul Director a reținut Sentința nr. 157 pronunțată în ședința publică din data de 27 martie 2005 de către Tribunalul Buzău și Decizia nr. 1917 pronunțată în ședința publică din data de 20 iulie 2006 de către Curtea de Apel Ploiești. Astfel, instanța a considerat că „prin existența simbolurilor religioase pe pereții cancelariilor, holurilor și sălilor de clasă din învățământ nu sunt încălcate drepturile fundamentale la libertatea de conștiință, gândire și libertatea credințelor religioase, respectiv al egalității în drepturi ale elevilor și nu reprezintă o situație discriminatorie pentru fiica reclamantului, elevă la Liceul de Artă „Margareta Sterian” din Buzău, care frecventează orele de religie predate. Se reține că în cazul acestei unități de învățământ există o situație specială în raport de celelalte școli pendinte I.S.J. Buzău, întrucât majoritatea icoanelor expuse în această instituție sunt lucrări elaborate de elevii liceului sub îndrumarea profesorilor de specialitate, fiind considerate obiecte de artă”. Decizia Curții de Apel Ploiești este definitivă și irevocabilă. În consecință, Colegiul Director nu se pronunță, respectând principiul autorității de lucru judecat.

Cu privire la cel de-al doilea capăt de cerere, Colegiul Director va proceda la analiza comparativă a jurisprudenței internaționale în domeniu. De asemenea, în vederea soluționării petiției Colegiul Director va analiza raportul dintre stat și culte în România sub aspectul respectării principiului egalității de șanse.

Analiză comparativă privind jurisprudența internațională în domeniu

Sub aspectul materiei drepturilor omului, respectarea libertății de gândire, de conștiință și de religie presupune în sarcina statelor existența unei *obligații negative* și a unei *obligații pozitive*.

Obligația negativă presupune pentru autoritățile statale sarcina de a nu întreprinde niciun fel de acțiuni sau de a nu li se putea reproșa acestora nicio omisiune de natură a restrânge exercițiul efectiv al acestor libertăți (a se vedea *Corneliu Bîrsan*, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Ed. All Beck, București, 2005, p. 703). De asemenea, *obligația negativă* este o condiție a tratamentului și respectului egal al cetățenilor din partea statului. Ca urmare, o decizie a autorității de stat nu poate să se fundamenteze pe o credință sau o ideologie sau concepție care să fie mai adevărată, mai bună ca alta. În dezbaterile fundamentale de religie, etică și concepții statul trebuie nu numai să nu intervină, dar trebuie să se și abțină de la a exprima puncte de vedere.

Regula obligației negative a statului nu este una de neutralitate față de morală, ci este un principiu care rezultă din egalitatea cetățenilor și dreptul la demnitate al acestora.

În această concepție, neutralitatea presupune și un comportament activ al statului, o *obligatie pozitivă*, cu scopul ca acest proces, de neutralitate, să conducă la crearea unei situații favorabile pentru a se manifesta opțiunea liberă între credințe. Astfel, neutralitatea statului asigură apărarea pluralismului valorilor și credințelor și contribuie la libertatea de a opta între acestea.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a sintetizat clar și precis raporturile dintre stat și religie atunci când a decis că în „exercițiul prerogativei de reglementare în materie și în relația sa cu diferitele religii, culte și credințe, statul trebuie să rămână neutru și imparțial, acesta fiind imperativul unei „mențineri” a pluralismului și a bunei funcționari a regulilor democrației (a se vedea cauza *Hassan et Tchaouch c/Bulgarie*, CEDH, parag. 78).

Cu referire la obligațiile pozitive ale statului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că pot apărea *anumite tensiuni* atunci când o comunitate religioasă sau de altă natură apare ca divizată, dar aceasta este expresia inevitabilă a pluralismului. De aceea rolul autorităților statale, în asemenea circumstanțe, nu constă în eliminarea cauzei tensiunilor *prin suprimarea pluralismului*, ci în asigurarea tolerării grupurilor concurente, unele de către celelalte [a se vedea *Corneliu Bîrsan*, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Ed. All Beck, București, 2005, p. 704; cauza *Serif c/Grece*, CEDH, cauza *Agga v. Grece* (nr. 2), parag. 60].

Pe planul raporturilor generale dintre stat și religie, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, cu valoare de principiu, că dreptul la libertatea religioasă exclude orice apreciere din partea statului a legitimității anumitor credințe religioase sau a modalităților în care acestea se exprimă (a se vedea cauza *Hassan et Tchaouch c/Bulgarie*, CEDH).

În reglementarea concretă a libertății credinței și a relației dintre stat și culte raportul juridic ține cont de caracteristici naționale neexistând un model universal sau regional unanim acceptat.

În cadrul modelului de neutralitate a statului privind biserica, putem distinge între patru modele: În prima grupă se încadrează acele state care dispun de o tradiție istorică privind biserica națională și crearea statului (Regatul Marii Britanii, Scoția, Danemarca, Norvegia, Finlanda și Grecia). Aceste state cunosc regimul declarării unei anumite religii ca religie de stat, dar împrejurarea că o anumită religie este recunoscută ca fiind de stat *nu poate conduce la crearea unor avantaje* pentru practicanții ei sau practicanții altor religii, deoarece într-o asemenea situație s-ar încălca principiul nediscriminării (a se vedea *Corneliu Bîrsan*, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Ed. All Beck, București, 2005, p. 710).

Un al doilea model este cel al separării totale între stat și biserică și a fost creat în Statele Unite ale Americii. Conform acestui model statul nu poate interveni în dispute ce privesc credințele, nu poate sprijini activități de religie, iar organizațiile/instituțiile religioase nu pot fi subvenționate de către stat nici direct, nici indirect.

Al treilea model, caracteristic Germaniei și unor state din Europa Centrală, este cel al cooperării între stat și biserică. Față de modelul american, cel german acordă o

atenție sporită laturii pozitive a libertății de credință, ceea ce obligă statul să formeze o societate în care personalitatea religioasă a oricărui cetățean se poate dezvolta corespunzător. Conceptul german presupune:

- statul nu intervine: organizațiile religioase sunt autonome. Statul nu poate să fie absolut neutru, deoarece astfel ar avantaja concepțiile antireligioase;
- statul nu se identifică cu nicio religie, fapt ce nu presupune o neutralitate care s-ar identifica cu secularizarea;
- egalitate între culte la partajarea obligațiilor și veniturilor publice;
- colaborarea în diferitele activități.

Al patrulea model este cel al colaborării și al separării între stat și biserică, care s-a dezvoltat în ultimii ani în special în țările latine ale Europei. La baza acestui model stă recunoașterea reciprocă a autonomiei celor două părți.

Un domeniu important în care se realizează neutralitatea statului față de credințe și biserică este cel al învățământului. În practica dreptului constituțional din diferite țări din Europa întâlnim multe decizii în acest domeniu.

Astfel, Curtea Constituțională Federală din Germania, potrivit unei decizii din 1979, a considerat că nu contravine Constituției, respectiv obligației negative, posibilitatea oferită de landuri pentru a practica rugăciunea voluntară în școlile neconfesionale, dacă elevii pot decide independent și fără a fi constrânși asupra acestei opțiuni. Ulterior, Curtea a declarat neconstituțională acea lege din Bavaria care prevedea afișarea în fiecare clasă din învățământul general a crucifixului. Potrivit deciziei, nimic nu obligă școlile să ignore valorile culturale, inclusiv cele creștine, dar nu pot forța elevii să accepte adevăruri religioase. Afișarea crucii constituie o încălcare a obligației negative, deoarece crucea nu poate fi considerată doar un element al culturii creștine, crucea fiind în primul rând expresia creștinătății.

În Polonia, la cererea Avocatului Poporului, Curtea Constituțională a analizat constituționalitatea dispozițiilor legale ce reglementează predarea religiei în școli. Curtea a declarat constituționale majoritatea prevederilor și a arătat că:

- Constituția nu interzice ca statul să plătească retribuția profesorilor de religie;
- nu se încalcă principiul neutralității statului, dacă notele de religie se trec în carnetul elevului;
- afișarea simbolurilor religioase (crucea) în clase și rugăciunea în școli nu sunt neconstituționale, dacă acestea au loc la cererea expresă a elevilor.

Consiliul de Stat din Italia, prin Sentința nr. 556 din 13 februarie 2006, a soluționat plângerea prin care se solicita retragerea tuturor imaginilor și simbolurilor cu caracter religios în mediile școlare (cruci) în respectarea principiului laicității Statului și a principiului imparțialității administrative a statului. Potrivit deciziei, crucifixul este un simbol care poate îmbrăca mai multe semnificații și poate servi pentru diferite scopuri. Mai întâi de toate, datorită locului în care este așezat. Într-un lăcaș de cult, crucifixul este, în sensul cel mai propriu și exclusiv, „simbol religios”, deoarece solicită adeziunea reverențioasă față de fondatorii religiei creștine.

Într-un cadru laic, așa cum este școala, destinat educației tinerilor, crucifixul va putea îmbrăca pentru credincioși valorile religioase menționate. Crucifixul va putea însă dezvolta și un orizont laic, altul decât cel religios, care îi este propriu, o funcție simbolică destul de educativă, dincolo de religia îmbrățișată de elevi.

Convenția europeană a drepturilor omului consacră în art. 9 „Libertatea de gândire, de conștiință și de religie”. Limitele acestei libertăți sunt definite în alin. (2). al articolului citat. Textul pornește de la premisa că într-o societate democratică una sau mai multe religii coexistă în rândurile aceleiași populații, astfel că apare ca necesar a însoți această libertate de limitările de natură a concilia și de a asigura respectul convingerilor fiecărei persoane (a se vedea cauza *Kokkinakis c/Grece*, CEDH).

De asemenea, Curtea a decis că un stat poate, în mod legitim, să se considere îndreptățit a lua măsuri prin care să reprime anumite forme de comportament, inclusiv comunicarea de informații și de idei ce apar ca incompatibile cu respectarea libertății de gândire, de conștiință și de religie a altei persoane. Astfel, respectul sentimentelor religioase ale unor credincioși, astfel cum acesta este garantat de dispozițiile art. 9 din Convenție, este considerat a fi încălcat *prin reprezentări provocatoare ale unor obiecte de venerație religioasă*; asemenea reprezentări pot fi privite ca o încălcare evidentă a spiritului de toleranță ce trebuie să caracterizeze o societate democratică (a se vedea *Corneliu Bîrsan*, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Ed. All Beck, București, 2005, p. 718; cauza *Otto-Preminger-Institut c/Autriche*, CEDH).

Pentru ca ingerința statului în exercitarea libertății de manifestare a religiei și a convingerilor să apară justificată, aceasta trebuie să fie prevăzută de lege, necesară într-o societate democratică și proporțională cu scopul urmărit.

Raportul dintre stat și culte în România sub aspectul respectării principiului egalității de șanse

Constituția României consacră în art. 29 Libertatea conștiinței după cum urmează:

(1) *Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.*

(2) *Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.*

(3) *Culte religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.*

(4) *În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.*

(5) *Culte religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate.*

(6) *Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.*

Articolul 32 din Constituția României, care reglementează Dreptul la învățătură, în alin. (5) recunoaște învățământul confesional, iar în alin. (7) prevede că: „statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege”.

Colegiul Director constată că în România există o recunoaștere reciprocă a autonomiei între stat și culte. Astfel, cultele religioase sunt libere și se organizează

potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. În România, în prezent, nu s-a adoptat o lege a cultelor, fiind în vigoare dispozițiile Decretului nr. 177/1948 pentru regimul general al cultelor religioase.

Statul recunoaște învățământul confesional la toate gradele și asigură libertatea învățământului religios potrivit cerințelor fiecărui cult. În școlile de stat învățământul religios este garantat prin lege.

În același sens, Colegiul Director reține că Protocolul adițional nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului și a libertăților fundamentale statuează prin art. 2 că „Statul în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice”.

Astfel că, pe de o parte, statele au obligația negativă de a nu împiedica o persoană să beneficieze de acest sistem, iar, pe de alta, ele sunt ținute și de obligații pozitive, constând în a-l menține și în a-l adapta la nevoile dezvoltării sociale. În acest sens, statele au o altă obligație pozitivă privitoare la sistemul de învățământ existent, și anume aceea de a asigura accesul egal și nediscriminatoriu al oricărei persoane la formele de învățământ existente (a se vedea *Corneliu Bîrsan*, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Ed. All Beck, București, 2005, p. 1067).

Pe de altă parte, statele au obligația ca, în organizarea educației și învățământului, să respecte dreptul părinților de a asigura desfășurarea acestora „conform convingerilor lor religioase și filozofice”. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că interpretarea acestei dispoziții trebuie să se facă în strânsă legătură cu cea cuprinsă în prima parte a textului art. 2 din Protocolul nr. 1, care consacra dreptul fiecărei persoane la instruire; pe acest drept fundamental se grefează un drept subiectiv propriu părinților, la respectarea convingerilor lor religioase și filozofice, inclusiv în organizarea și funcționarea învățământului public (a se vedea cauza *Kjekdsen, Busk Madsen et Pedersen c/Danemark*, CEDH).

Fosta Comisie a Drepturilor Omului a decis că statele dispun de o marjă de apreciere în reglementarea învățământului public, dar „trebuie să se abțină de la practicarea oricărei forme de îndoctrinare ce ar putea afecta convingerile filozofice și religioase ale părinților” (a se vedea cauza *X c/Suede*, CEDH).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că, îndeplinindu-și funcțiile ce le revin în domeniul educației și învățământului, statele contractante sunt datoare să se asigure că informațiile și cunoștințele ce figurează în programele de învățământ să fie trimise copiilor în mod obiectiv, critic și pluralist, art. 2 interzicând statelor să urmărească un scop de îndoctrinare ce ar putea fi considerat că nu respectă convingerile religioase și filozofice ale părinților (a se vedea cauza *Kjekdsen, Busk Madsen et Pedersen c/Danemark*, CEDH).

Concluzii

Având în vedere motivele de drept invocate, principiul consfințit în Constituția României cu privire la autonomia dintre stat și culte, Convenția europeană a drepturilor omului și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în această materie, Colegiul Director reține că statul trebuie să fie neutru și imparțial în relația sa cu diferitele religii, culte și credințe privind valorile ce decurg din acestea. Sub

acest aspect, și instituțiile de învățământ public trebuie să fie neutre. Statul, prin crearea instituțiilor publice de învățământ asigură exercitarea dreptului la învățatură și accesul la cultură, precum și condiția îndeplinirii învățământului general obligatoriu. Neutralitatea obligă statul ca să procedeze la formarea structurii, supravegherii învățământului și a programei școlare într-un mod care să *transmită obiectiv, critic și pluralist* către elevi informațiile despre religii și știință. Instituția de învățământ public nu se poate obliga față de nicio religie sau credință, ci trebuie să ofere posibilitatea de opțiune liberă și fundamentată. Predarea generală, totală, obiectivă și echilibrată a cunoștințelor trebuie să se realizeze structural, prin întreaga organizare a instituției de învățământ.

Instituțiile publice de învățământ trebuie să ia în considerare convingerile și opțiunile părinților și a tutorilor copiilor. Colegiul Director reține că în România se asigură exercitarea dreptului la opțiune al părinților pentru a oferi copiilor un învățământ religios. Astfel, statul recunoaște și finanțează învățământul confesional și asigură învățământul religios în învățământul public.

Pe de altă parte, prezența nelimitată și necontrolată a simbolurilor religioase în instituțiile publice de învățământ poate încălca principiul laicității statului și libertatea conștiinței, conducând la efecte discriminatorii potrivit art. 2 alin. (2) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

România recunoaște importanța creștinătății în procesul de formare ca entitate statală. Creștinismul este strâns legat de cultura și tradiția din România. Astfel, România a introdus crucea ca element simbolistic în stema statului. Crucea este element prezent și în majoritatea instituțiilor publice (a se vedea Parlamentul României). Crucea comportă și un simbol laic, este expresie a toleranței și a valorilor culturale. Ca atare, prezenta hotărâre nu are în vedere simbolurile religioase care sunt general recunoscute și introduse în simbolurile oficiale ale statului (cum ar fi crucea).

Colegiul Director apreciază că prezența nelimitată și necontrolată în instituțiile publice de învățământ a altor simboluri religioase, cum sunt icoanele, constituie o încălcare a principiului neutralității religioase a statului. În speța de față, Colegiul reține că statul (în speță, prin Ministerul Educației și Cercetării), prin omisiunea unei reglementări în această materie, nu-și îndeplinește *obligația pozitivă* de a crea un cadru ce asigură apărarea pluralismului și credințelor și care să contribuie la libertatea de a opta între acestea. Neîndeplinirea acestei obligații pozitive poate genera situații de discriminare.

Colegiul Director constată că în România elementul creștin este exprimat în spațiul public prin stema țării, prin finanțarea cultelor și a învățământului confesional și prin asigurarea învățământului religios în școlile publice. Prezența altor simboluri religioase (de venerație religioasă) în școlile publice poate afecta caracterul laic al statului și poate încălca principiul tratamentului egal al cetățenilor de către stat.

Colegiul Director consideră că simbolurile religioase pot fi afișate în instituțiile de învățământ public doar în spații destinate predării învățământului religios. Operele de artă, lucrările elevilor din școlile de artă ce comportă simboluri religioase pot fi expuse, fiind creații artistice.

Colegiul Director consideră că aceste restricții sunt *fundamentate* pe interpretarea coroborată a dispozițiilor Constituției României, cu jurisprudența Curții Europene a

Drepturilor Omului, a dispozițiilor Convenției europene a drepturilor omului și a prevederilor O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

Scopul legitim urmărit este acela de a crea și întreține instituții publice de învățământ, care asigură exercitarea dreptului la învățatură și accesul la cultură, precum și condiția îndeplinirii învățământului general obligatoriu. Astfel, se procedează la formarea structurii, supravegherii învățământului și a programei școlare într-un mod care să *transmită obiectiv, critic și pluralist* către elevi informațiile despre religii și știință.

Măsura este *proporțională cu scopul urmărit* existând un echilibru în prezența simbolurilor religioase în spațiul public.

Pentru soluționarea celui de-al doilea capăt de cerere Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării va emite o *recomandare*, în temeiul art. 19¹ și art. 19³ alin. (1) și (2) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Potrivit Sentinței civile nr. 467 din 28.02.2006 a Curții de Apel București, recomandările Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării nu prezintă relevanță juridică, fiind vorba de *îndrumări* pentru instituțiile publice care au un interes legitim în implementarea principiului egalității de șanse.

COLEGIUL DIRECTOR

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 19¹, 19³, 19⁵ din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, în temeiul art. 2 din O.G. nr. 137/2000, cu modificările și completările ulterioare, cu unanimitate de voturi, a membrilor prezenți la ședință,

HOTĂRĂȘTE:

1. Cu privire la primul capăt de cerere, Colegiul Director a reținut Sentința nr. 157 pronunțată în ședința publică din data de 27 martie 2005 de către Tribunalul Buzău și Decizia nr. 1917 pronunțată în ședința publică din data de 20 iulie 2006 de către Curtea de Apel Ploiești. Astfel, instanța a considerat că „prin existența simbolurilor religioase pe pereții cancelariilor, holurilor și sălilor de clasă din învățământ nu sunt încălcate drepturile fundamentale la libertatea de conștiință, gândire și libertatea credințelor religioase, respectiv al egalității în drepturi ale elevilor și nu reprezintă o situație discriminatorie pentru fiica reclamantului, elevă la Liceul de Artă „Margareta Sterian” din Buzău, care frecventează orele de religie predate. Se reține că, în cazul acestei unități de învățământ există o situație specială în raport de celelalte școli pendinte I.S.J. Buzău, întrucât majoritatea icoanelor expuse în această instituție sunt lucrări elaborate de elevii liceului sub îndrumarea profesorilor de specialitate, fiind considerate obiecte de artă”. Decizia Curții de Apel Ploiești este definitivă și irevocabilă. În consecință, Colegiul Director nu se pronunță, respectând principiul autorității de lucru judecat.

2. Cu privire la cel de-al doilea capăt de cerere, Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării a decis să recomande Ministerului Educației și Cercetării elaborarea și implementarea unei norme interne (circulară,

instrucțiune), într-un timp rezonabil, prin care să reglementeze prezența simbolurilor religioase în instituțiile de învățământ public. Această normă internă trebuie să se fundamenteze pe următoarele principii:

- să asigure exercitarea dreptului la învățătură și accesul la cultură în condiții de egalitate;
- să respecte dreptul părinților de a asigura educația copiilor potrivit convingerilor lor religioase și filozofice;
- să respecte caracterul laic al statului și autonomia cultelor;
- să asigure libertatea de religie, conștiință și convingeri a tuturor copiilor în condiții de egalitate;
- să afișeze simbolurile religioase doar în cursul orelor de religie sau în spațiile destinate exclusiv învățământului religios.

3. Hotărârea va fi comunicată părinților în termen legal.

4. Hotărârea poate fi atacată în termen de 30 de zile la autoritatea emitentă potrivit art. 7 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.

COLEGIUL DIRECTOR

Csaba Ferenc ASZTALOS
Dezideriu GERGELY
Gheorghe IONIȚĂ
Corina Nicoleta MACOVEANU
AnaMaria PANFILE
Ana Monica VASILE

Data redactării: 29 noiembrie 2006.